

Temat: Rachunkowość – podstawowe pojęcia
Część I i II

I. Rola i znaczenie rachunkowości w zarządzaniu przedsiębiorstwem

Rachunkowość jest ukierunkowana na procesy decyzyjne oraz na rozliczanie kadry zarządzającej z efektów jej działań w zakresie wykorzystania majątku i pomnażania kapitałów oraz zachowania pozycji na rynku.

Upraszczając - zadaniem rachunkowości jest przetłumaczenie działań podmiotu gospodarczego na język finansowy. W literaturze wyróżnia się cztery zadania rachunkowości:

- jako język biznesu – umożliwia porozumienie między różnymi podmiotami gospodarczymi,
- identyfikuje, dokonuje pomiaru i rejestruje zdarzenia i transakcje w podmiotach gospodarczych,
- dostarcza informacji na temat transakcji dokonanych w danym okresie, ich efektywności z punktu widzenia właściciela zainwestowanego kapitału,
- pomaga w planowaniu przyszłych działań, w podejmowaniu decyzji, w kontrolowaniu działalności poprzez rejestrację zdarzeń, które wystąpiły i porównywanie ich z założeniami.

Głównym zadaniem rachunkowości jest ocena przeszłości – rejestracja, analiza i raportowanie przeszłych zdarzeń, jak również spojrzenie w przyszłość – pomoc w zarządzaniu, podejmowaniu decyzji i kontroli.¹

Z uwagi na podstawowe zadania rachunkowości dzieli się ją na dwie dziedziny:

- rachunkowość finansową – zajmuje się pomiarem oraz ewidencją transakcji podmiotu gospodarczego, jak również przygotowaniem sprawozdań finansowych w oparciu o tę ewidencję,

1

J. Gajdka, E. Walińska, Zarządzanie finansowe. Teoria i praktyka, Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa 1998, s. 134

- rachunkowość zarządczą – dostarcza informacji potrzebnych kierownictwu przedsiębiorstwa do zarządzania oraz do planowania. Nie podlega regulacjom prawnym, a jej ostateczny kształt i zasady funkcjonowania zależą od koncepcji osób zarządzających przedsiębiorstwem.

Przedsiębiorstwo stanowi element gospodarki rynkowej w określonym otoczeniu.

Otoczenie rozumiane jest jako wszyscy użytkownicy informacji finansowych.

Użytkownikami informacji finansowych przedsiębiorstwa są:

- użytkownicy wewnętrzni – zarząd, pracownicy, komórki organizacyjne,
- użytkownicy zewnętrzni - akcjonariusze, pożyczkodawcy, kredytodawcy, agendy rządowe, odbiorcy i dostawcy, konkurenci.

II. Sprawozdania finansowe

Podstawowym źródłem informacji zarówno dla użytkowników wewnętrznych, jak i zewnętrznych są **sprawozdania finansowe**, które są odwzorowaniem rachunkowości, pokazują wyniki podmiotu gospodarczego w danym okresie oraz sytuację finansową i majątkową w określonym momencie. Sprawozdania finansowe stanowią część procesu sprawozdawczości finansowej.

Jednostkowe sprawozdanie finansowe podmiotu gospodarczego obejmuje:

- bilans,
- rachunek zysków i strat,
- sprawozdanie z przepływu środków pieniężnych,
- informacje dodatkowe (noty do pozycji sprawozdań finansowych),
- zestawienie zmian w kapitale własnym.

1. Bilans

Jest podstawowym sprawozdaniem finansowym przedsiębiorstwa. Przedstawia stan majątku (aktywa) oraz źródeł finansowania (pasywa) w ujęciu wartościowym na dany dzień.

Tabela 1. Uproszczona struktura bilansu

<p>A. Aktywa (majątek) trwałe</p> <p>I. Wartości niematerialne i prawne</p> <p>II. Rzeczowe aktywa trwałe (środki trwałe)</p> <p>III. Należności długoterminowe</p> <p>IV. Inwestycje długoterminowe</p> <p>V. Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe</p>	<p>A. Kapitał własny</p> <p>I. Podstawowy</p> <p>II. Rezerwy (zapasowy)</p> <p>III. Z aktualizacji wyceny majątku</p> <p>IV. Zysk (strata) z lat ubiegłych</p> <p>V. Zysk (strata) netto</p>
<p>B. Aktywa (majątek) obrotowy</p> <p>I. Zapasy</p> <p>II. Należności krótkoterminowe</p> <p>III. Krótkoterminowe inwestycje finansowe</p> <p>IV. Krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe</p>	<p>B. Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania</p> <p>I. Rezerwy na zobowiązania</p> <p>II. Zobowiązania długoterminowe</p> <p>III. Zobowiązania krótkoterminowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wobec dostawców - z tytułu podatków - kredyty bankowe - emisja krótkoterminowych - fundusze specjalne <p>IV. Rozliczenia międzyokresowe</p>

1.1. Aktywa – to majątek jakim dysponuje podmiot gospodarczy, inaczej przedmiot finansowania.

Składniki majątkowe uszeregowane są w bilansie w kolejności wskazującej na rosnący stopień ich płynności finansowej (łatwości zamiany ich na gotówkę, czyli użycia na spłatę zobowiązań).

1.1.2 Majątek trwałe umieszcza się w pierwszej kolejności w bilansie. Cykl obrotowy składników majątku trwałego przekracza 1 rok.

Do majątku trwałego zalicza się:

- a) wartości niematerialne i prawne - koszty nabycia praw majątkowych (np. licencje, znaki towarowe), wartość firmy, oprogramowanie komputerów, koszty organizacji firmy,
- b) rzeczowe aktywa trwałe to przede wszystkim środki trwałe. Do środków trwałych zalicza się nieruchomości (grunty, budowle, budynki), maszyny, środki transportu, urządzenia oraz inne środki stanowiące własność jednostki gospodarczej i przekazane do użytkowania na przewidywany

- okres dłuższy niż 1 rok. Ich wartość jest z reguły na tyle wysoka, iż podlega procesowi umarzania w czasie,
- c) należności długoterminowe z podziałem na należności długoterminowe od jednostek powiązanych oraz należności długoterminowe od pozostałych jednostek,
 - d) inwestycje długoterminowe, tj. nieruchomości oraz wartości niematerialne i prawne na potrzeby inwestycji; długoterminowe aktywa finansowe z wyszczególnieniem na jednostki powiązane oraz pozostałe jednostki, w tym udziały i akcje, inne papiery wartościowe, udzielone pożyczki i inne,
 - e) długoterminowe rozliczenia międzyokresowe czynne z tytułu odroczonego podatku dochodowego oraz inne.

1.1.3 Majątek obrotowy – aktywa charakteryzujące się okresem użytkowania do jednego roku, większą płynnością oraz szybszą rotacją niż składniki majątku trwałego. Mogą być zużyte lub zamienione na gotówkę w krótkim czasie.

Do majątku obrotowego zalicza się:

- a) zapasy rzeczowe – majątek obrotowy, który ze względu na spełniane funkcje w danym podmiocie gospodarczym dzieli się rodzajowo na:
 - ✓ materiały,
 - ✓ produkcję niezakończoną,
 - ✓ produkty gotowe,
 - ✓ towary
 - ✓ zaliczki na poczet dostaw.

Materiały – nabywane w celu zużycia na wewnętrzne potrzeby danej jednostki gospodarczej. Są one zużywane jednorazowo i całkowicie w danym cyklu produkcyjnym. Należą do nich:

- ✓ surowce,
- ✓ materiały podstawowe i pomocnicze,
- ✓ półfabrykaty obcej produkcji,
- ✓ opakowania, paliwo,
- ✓ części zapasowe maszyn i urządzeń,

✓ odpadki.

Produkcja niezakończona – produkcja w toku oraz półfabrykaty, czyli niegotowe jeszcze wyroby własnej produkcji, wykonane roboty i usługi przed ich zakończeniem.

Produkty gotowe – wykonane we własnym zakresie i przeznaczone do sprzedaży innym jednostkom całkowicie zakończone wyroby gotowe i wykonane usługi.

Towary – rzeczowe składniki majątku obrotowego nabyte przez daną jednostkę gospodarczą w celu dalszej ich odsprzedaży.

- b) należności krótkoterminowe – tj. wszystkie należności z tytułu dostaw i usług – niezależnie od terminu wymagalności, lecz z wyszczególnieniem, których okres spłaty przekracza 12 miesięcy, a których nie. Należności są również dzielone ze względu na dłużnika, czy jest to jednostka powiązana, czy też inna jednostka. W podgrupie „od pozostałych jednostek” występują należności z tytułu podatków, dotacji, ceł, ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych oraz innych świadczeń oraz dochodzone na drodze sądowej.
- c) inwestycje krótkoterminowe – krótkoterminowe aktywa finansowe z wyszczególnieniem, czy inwestycja jest w jednostkę powiązana, czy w inną jednostkę, w tym udziały lub akcje, inne papiery wartościowe, udzielone pożyczki, środki pieniężne i inne aktywa finansowe oraz inwestycje krótkoterminowe.
- d) krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe czynne.

Warunki ujęcia zasobów majątkowych w księgach i zaprezentowania ich w aktywach bilansu:

- a) wystąpienie w przeszłości zdarzeń, w efekcie których zasoby majątkowe pojawiły się w przedsiębiorstwie,
- b) jednostka gospodarcza sprawuje kontrolę nad tymi zasobami, np. zakupione maszyny wykorzystuje w procesie produkcyjnym osiągając korzyści w postaci wytworzonych za pomocą tych maszyn wyrobów

- gotowych, ale jednocześnie ponosząc ryzyko związane z uszkodzeniem maszyny lub zmianą technologii, w efekcie której maszynę trzeba będzie, znacznie wcześniej niż przewidywano, zastąpić nową, bardziej efektywną,
- c) zasoby dostarczą jednostce w przyszłości korzyści ekonomicznych, np. wytworzone przy użyciu maszyn produkcyjnych wyroby zostaną sprzedane odbiorcom i nastąpi wpływ środków pieniężnych,
 - d) można, uwzględniając pewien stopień pewności, wiarygodnie określić przyszłe korzyści ekonomiczne i w oparciu o nie dokonać wyceny składnika aktywów.

W zależności od przeznaczenia zasobów można wyodrębnić:

- a) zasoby wykorzystywane w działalności operacyjnej – w procesie produkcyjnym, dostawach towarów i świadczeniu usług, celach administracyjnych lub oddania do użytkowania innej jednostce,
- b) zasoby utrzymywane (inwestycje), aby osiągnąć korzyści ekonomiczne wynikające z przyrostu ich wartości lub uzyskania z nich przychodów w innej formie (kupujemy grunt, nieruchomości)

Ograniczenia, jakie należy uwzględnić przy wyciąganiu wniosków z analizy struktury aktywów i jej dynamiki:

- a) bilans księgowy prezentuje obraz finansowy całego przedsiębiorstwa,
- b) w przypadku, gdy przedsiębiorstwo prowadzi zdywersyfikowaną działalność np. produkcyjną, różnych branż, handlową, usługową pojawia się problem, z którą branżą należy porównywać strukturę aktywów całego przedsiębiorstwa,
- c) warunkiem zaprezentowania w bilansie zasobów jednostki jest m.in. możliwości ich kontroli i wiarygodnej wyceny,
- d) w przypadku takich zasobów jak:
 - ✓ wysoko wykwalifikowani pracownicy,
 - ✓ znana, wypracowana przez wiele lat marka firmy
 - ✓ i innych zasobów określanych jako intelektualne

często nie można mówić o sprawowaniu nad nimi kontroli przez podmiot gospodarczy i wiarygodnej wycenie. Powyższe zasoby nie znajdują się w bilansie i przy ocenie struktury aktywów nie będą brane pod uwagę.

1.2 Amortyzacja

Rzeczowe składniki aktywów trwałych w trakcie procesu produkcji zużywają się, zmniejszając swoją wartość początkową. Amortyzacji można dokonywać dwoma metodami:

- metodą liniową polegającą na tym, że kwoty rocznych odpisów ustala się w drodze systematycznego rozłożenia wartości początkowej na przewidywane lata użytkowania środka proporcjonalnie do upływu czasu w równych ratach,
- metodą degresywną polegającą na tym, że odpisów dokonuje się w ratach malejących przy czym w pierwszych okresach odpisy są wysokie i zmniejszają się z upływem lat (ta metoda dotyczy przede wszystkim środków produkcyjnych i środków transportu).

W praktyce często nie rozróżnia się amortyzacji od umorzenia.

Amortyzacja - to część wydatku poniesionego w przeszłości, odpisany w ciężar kosztów w danym miesiącu.

Umorzenie - to suma wszystkich dokonanych odpisów amortyzacyjnych.

1.3 Pasywa – to źródła finansowania posiadanego majątku (aktywów). Są one uszeregowane według rosnącej wymagalności, czyli długości czasu dysponowania określonym źródłem. Kapitały zasadniczo można podzielić na dwie **grupy: kapitały własne oraz kapitały obce.**

1.3.1 Kapitał własny – to wartość zaangażowania właścicieli w przedsiębiorstwo. Jest on z reguły powierzony firmie bezterminowo. W zależności od formy prawnej przedsiębiorstwa stosowana jest różna terminologia:

- ✓ kapitału właściciela,

- ✓ kapitału wspólników – w spółkach osobowych prawa handlowego oraz w spółce cywilnej,
- ✓ kapitału zakładowego – w spółkach kapitałowych prawa handlowego (spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, spółce akcyjnej) oraz w spółce komandytowo-akcyjnej.

1.3.2. Kapitał obcy przedsiębiorstwa można podzielić na dwie grupy:

- a) zobowiązania długoterminowe z okresem wymagalności dłuższym niż 1 rok,
- b) zobowiązania krótkoterminowe którymi przedsiębiorstwo dysponuje krócej niż 1 rok

*Zobowiązania długoterminowe mogą być wykorzystywane przez przedsiębiorstwo na finansowanie działalności bez potrzeby ich odnawiania przez dłuższy okres, sięgający kilku lub nawet więcej niż 10 lat. Tego typu zobowiązania wraz z kapitałami własnymi firmy są określane jako **kapitały stałe**.*

Kapitał stały przedsiębiorstwa = kapitał własny + zobowiązania długoterminowe

1.3.3. Rozliczenia międzyokresowe bierne lub rezerwy na zobowiązania - obejmują zobowiązania, przy których kwotę trzeba oszacować i wierzyciel oraz termin zapłaty nie są znane.

2. Rachunek zysków i strat

Stanowi obok bilansu najważniejszy element sprawozdawczości finansowej przedsiębiorstwa. Bilans informuje o stanie majątku przedsiębiorstwa i źródłach jego finansowania, natomiast rachunek zysków i strat zawiera informacje o wielkości strumieni. Informacje ujęte w obu dokumentach wzajemnie się uzupełniają. Poszczególne elementy sprawozdania finansowego są ściśle ze sobą powiązane, ponieważ odzwierciedlają różne aspekty tych samych operacji gospodarczych.

W rachunku zysków i strat są wykazywane z jednej strony przychody i zyski przedsiębiorstwa, a z drugiej koszty ich uzyskania, ewentualne straty nadzwyczajne oraz obciążenia podatkiem dochodowym. Ostateczny wynik może być:

- a) zyskiem (wynik dodatni),
- b) stratą (wynik ujemny).

Na wynik finansowy przedsiębiorstwa wpływają:

- a) wszystkie przychody uzyskane ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów, uzyskane z pozostałej działalności operacyjnej oraz uzyskane dzięki tym operacjom finansowym,
- b) koszty uzyskania przychodów,
- c) zyski i straty nadzwyczajne.

Przychodami określa się wszystkie korzyści ekonomiczne, jakie przedsiębiorstwo osiągnęło w danym okresie sprawozdawczym. Każda z tych korzyści ma określoną wartość, dającą efekt w postaci zwiększenia się aktywów będących w dyspozycji przedsiębiorstwa lub też zmniejszenia się wartości zobowiązań, którymi przedsiębiorstwo jest obciążone. O przychodach można mówić, gdy wymienione korzyści dają w efekcie wzrost lub zmniejszenie niedoboru kapitału własnego przedsiębiorstwa, ale owa zmiana pozycji kapitału własnego nie może mieć miejsca poprzez wniesienie środków przez udziałowców.

Kosztami nazywamy wszystkie obniżenia korzyści ekonomicznych, jakie dana jednostka gospodarcza ponosi w danym okresie sprawozdawczym. Każde z tych obniżeń ma określoną wartość, dające efekt w postaci zmniejszenia się wartości aktywów będących w dyspozycji przedsiębiorstwa lub też zwiększenia się wartości zobowiązań i rezerw, którymi przedsiębiorstwo jest obciążone. O kosztach można mówić, gdy wyżej wymienione obciążenia dają w efekcie spadek lub zwiększenie niedoboru kapitału własnego przedsiębiorstwa, ale owa **zmiana pozycji kapitału nie może mieć miejsca poprzez wycofanie środków przez udziałowców.**

Rachunek zysków i strat opiera się na:

- ✓ **zasadzie memoriału** - czyli przychody ze sprzedaży są księgowane z chwilą wystawienia faktury niezależnie od tego, czy były z tym związane świadczenia pieniężne.

Do przychodów danego okresu wlicza się łączną wartość sprzedaży osiągniętą w czasie sprawozdawczym bez względu na okres, w którym wyprodukowano sprzedane produkty lub towary.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami przedsiębiorstwa w Polsce mogą zestawiać rachunek zysków i strat w wariantach kalkulacyjnym lub porównawczym. Różnica między nimi polega na sposobie ujmowania kosztów działalności podstawowej.

Wyodrębnienie zysków i strat nadzwyczajnych w rachunku zysków i strat pozwala uświadomić sobie, jaki wpływ mają one na wynik finansowy przedsiębiorstwa²:

- ✓ do zysków nadzwyczajnych zaliczamy zyski wynikające ze zdarzeń losowych, a w szczególności przyznane lub otrzymane od zakładów ubezpieczeniowych odszkodowania za straty w składnikach majątkowych spowodowane tymi zdarzeniami oraz równowartość nadających się do dalszego wykorzystania składników majątkowych objętych zdarzeniami losowymi,
- ✓ do strat nadzwyczajnych zaliczamy wszystkie straty związane ze zdarzeniami losowymi, a w szczególności wartość szkód nie objętych ubezpieczeniem oraz koszty usuwania skutków tych zdarzeń w części nie objętej ubezpieczeniem.

Pozwala to również przedsiębiorcy podjąć stosowne kroki, aby zapobiegać powstawaniu strat nadzwyczajnych lub przynajmniej ich ograniczaniu w przyszłości.

Jeżeli przedsiębiorstwo wypracowuje zysk netto w danym okresie obrachunkowym, to może on zostać podzielony dopiero w roku następnym.

² Praca zbiorowa pod red. G.K. Świdorskiej, Wzorcowy plan kont. Komentarz do znowelizowanej Ustawy o rachunkowości, Difin, Warszawa 2001, s. 7-66, 7-67

Jeżeli przedsiębiorstwo rejestruje stratę netto w danym okresie obrachunkowym, to jest ono zobowiązane pokryć ją ze środków własnych.

Rachunek zysków i strat jest uzupełniany o dodatkowe dane, które mają służyć ustalaniu podstawy, od której podatek dochodowy będzie naliczony. Podawane są w tym miejscu koszty i straty poniesione przez przedsiębiorstwo, które na mocy prawa podatkowego nie mogą być uznane za koszty uzyskania przychodu.

Rachunek zysków i strat jest wykorzystywany łącznie z bilansem do konstrukcji różnorodnych wskaźników, stanowiących podstawę oceny sytuacji finansowej firmy oraz pomiaru efektywności gospodarowania.

Informacje wynikające z bilansu i rachunku zysków i strat mogą być wykorzystywane do różnych celów.

Na przykład w momencie nowo powstałego przedsiębiorstwa sporządza się tzw. bilans początkowy, obrazujący wniesione przez udziałowców kapitały w formie gotówki i aportów rzeczowych. Stanowi on podstawę otwarcia ksiąg rachunkowych firmy.

Istotne znaczenie mają bilanse i rachunki wyników sporządzane na koniec każdego roku obrotowego. Stanowią one podstawę do ostatecznego ustalenia podatków za dany rok, a przede wszystkim do dokonania podziału zysku lub podjęcia przez udziałowców decyzji o pokryciu strat. Na podstawie rocznych sprawozdań udziałowcy firmy oceniają także wywiązanie się z obowiązków przez jej kierownictwo (zarząd) i podejmują decyzje o udzieleniu mu absolutorium.³

Zasada jawności rocznych sprawozdań finansowych

W celu ochrony interesów udziałowców i kontrahentów przedsiębiorstw w gospodarce wolnorynkowej jest jawność stanu majątkowego i sytuacji finansowej podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w szerszym zakresie. Chodzi głównie o spółki akcyjne oraz działające na szeroką skalę spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Wiarygodność takich sprawozdań powinna być poświadczona przez biegłych rewidentów.

3 W. Bień, Zarządzanie finansami przedsiębiorstwa, Difin, Warszawa 2008, s. 91

Do pełnej, kompleksowej analizy sytuacji majątkowej, finansowej i efektywnościowej nie wystarczają informacje zawarte w tych sprawozdaniach, ponieważ obrazują tylko wyrażone w formie pieniężnej ostateczne rezultaty różnorodnych działań podejmowanych w okresie sprawozdawczym, a nie uwzględniają wszystkich strumieni finansowych występujących w przedsiębiorstwie.

3. Rachunek przepływów pieniężnych

Pozostaje w ścisłym związku z bilansem i rachunkiem zysków i strat. Jest cennym źródłem informacji o sytuacji finansowej przedsiębiorstwa, których nie mogą dostarczyć bilans czy rachunek zysków i strat z uwagi na fakt, że sporządzane są wyłącznie metodą memoriałową

Rachunek *cash flow* jest użyteczny zwłaszcza dla wewnętrznych potrzeb firmy jako wsparcie dla:

- ✓ **zarządzania,**
- ✓ **planowania,**
- ✓ **kontroli.**

Analiza rachunku przepływów pieniężnych daje pogląd na rezultaty prowadzonej polityki finansowej, ułatwia sporządzanie planów finansowych w dostosowaniu do założeń strategii rozwojowej oraz pozwala na późniejszą kontrolę ich realizacji.

Rachunek przepływów pieniężnych może być sporządzany przez przedsiębiorstwo dwiema metodami:

- ✓ **bezpośrednią,**
- ✓ **pośrednią.**

Obydwie metody sporządzania rachunku *cash flow* dotyczą tylko działalności operacyjnej, natomiast **przepływy pieniężne z działalności inwestycyjnej i finansowej zawsze wykazywane są metodą bezpośrednią.**

Klasyfikacja rodzajów działalności w *cash flow*:

- a) **przepływy z działalności operacyjnej** obejmują głównie transakcje gotówkowe, brane pod uwagę przy ustalaniu zysku ze sprzedaży oraz zmiany w bieżących aktywach i pasywach, a więc jest to działalność

przysparzająca środków w zależności od profilu prowadzonej działalności (produkcji, handlu, świadczenia usług);

- b) **działalność inwestycyjna** – polega na nabywaniu lub zbywaniu składników aktywów trwałych i krótkoterminowych aktywów finansowych oraz wszystkich z nimi związanych pieniężnych kosztów i korzyści;
- c) **działalność finansowa** – polega głównie na pozyskaniu własnych i obcych długoterminowych źródeł finansowania w postaci emisji akcji i obligacji, leasingu, kredytów oraz ich spłacie i obsłudze.

Różnica pomiędzy rachunkiem przepływów pieniężnych a rachunkiem zysków i strat sprowadza się do odmiennego podejścia do tych rachunków; kasowego dla cash flow, memoriałowego dla rachunku zysku i strat.

Ponadto rachunek cash flow pozwala na ocenę przyszłych przepływów, których obecna wartość jest podstawą do ustalenia różnych wariantów kredytowania czy inwestowania. Dostarcza odpowiedzi na wiele ważnych pytań z punktu widzenia zarządzania finansami przedsiębiorstwa:

- ✓ w jakich obszarach działalności pozostaje najwięcej środków pieniężnych?
- ✓ jakie obszary je najbardziej absorbują?
- ✓ czy finansowanie przedsiębiorstwa nastąpiło w drodze podwyższenia kapitałów własnych lub zaciągnięcia kredytów?
- ✓ czy nabyte zostały długoterminowe papiery wartościowe?
- ✓ ile spłacono kredytu? Itp.

Wynik końcowy tego rachunku wskazuje na zmiany zasobów pieniężnych przedsiębiorstwa, które obejmują stany rachunków bankowych, gotówki w kasie oraz czeków, weksli, bonów bankowych, bonów skarbowych i pieniężnych.

Rachunek przepływów pieniężnych mierzy dokonania przedsiębiorstwa w ciągu określonego czasu w kategoriach pieniężnych (zasada kasowa). Prezentuje ono efekty zarządzania płynnością finansową tj. wpływami (strumienie pieniężne na wejściu) i wydatkami (strumienie pieniężne na wyjściu).

Sporządzenie rachunku przepływów środków pieniężnych odbywa się etapowo:

I etap - sporządzenie bilansu zmian,

II etap - wykorzystanie informacji zawartych w rachunku zysków i strat oraz informacji dodatkowej,

III etap - sporządzenie rachunku przepływów środków pieniężnych.

Bilans zmian

Powstaje w wyniku porównania i wyciągnięcia różnic wielkości bilansowych na początek i koniec określonego okresu. W wyniku tego porównania różnice ujmuje się w dwóch grupach:

Źródła pochodzenia środków	Kierunki wykorzystania środków
I. zmniejszenie aktywów (skąd?)	I. zwiększenie aktywów (na co?)
II. zwiększenie pasywów	II. zmniejszenie pasywów

Interpretacja:

I. Zmniejszenie aktywów, np. należności, co oznacza, że musiały one być zapłacone – nastąpił wpływ środków pieniężnych,

II. Zwiększenie pasywów, np. kredytów bankowych oznacza, że zostały one zaciągnięte – nastąpił wpływ środków pieniężnych,

I. Zwiększenie aktywów, oznacza nabycie np. aktywów trwałych

III. Zmniejszenie pasywów np. zobowiązań oznacza wydatek środków pieniężnych.

4. Informacja dodatkowa

Należy do obowiązkowego sprawozdania finansowego. Podaje się w niej dane nie ujęte w bilansie oraz w rachunku zysków i strat, a także wyjaśnienia niezbędne do tego, by sprawozdanie finansowe przedstawiało rzetelnie i jasno sytuację majątkową i finansową firmy, jej wynik finansowy i rentowność. Ponadto informacja dodatkowa jest również ważnym źródłem danych dla sporządzenia rachunku przepływów pieniężnych.

5. Przykłady wykorzystania danych pochodzących ze sprawozdań finansowych w celu zarządzania finansami przedsiębiorstwa.

a) rentowność zainwestowanego kapitału w nowe inwestycje

Przedsiębiorstwo inwestując w nowe obiekty oczekuje możliwie wysokiego zysku w stosunku do zainwestowanego kapitału, musi zatem zdecydować o wyborze jednego z możliwych wariantów.

Przy wyborze wariantu inwestycji należy kierować się wysokością stopy zwrotu.

Im wyższy jest wskaźnik rentowności (im wyższa jest stopa zwrotu) tym inwestycja jest bardziej rentowna.

Przy wyborze wariantu inwestycji należy również uwzględnić **rentowność netto**.

Przykład: Przedsiębiorstwo ma do wyboru dwa warianty inwestycyjne, które będą realizowane w ciągu dwóch lat.

Wariant I przewiduje:

Całkowita wartość inwestycji 400.000 zł

Przewidywany zysk netto 50.000 zł

Wariant II przewiduje

Całkowita wartość inwestycji 300.000zł

Przewidywany zysk netto 45.000 zł

- 1) obliczamy wskaźnik rentowności

Wariant I

$$R = (50.000 \text{ zł} : 400.000 \text{ zł}) \times 100\% = 12,5\%$$

Wariant II

$$R = (45.000 \text{ zł} : 300.000 \text{ zł}) \times 100\% = 15\%$$

- 2) obliczamy przeciętne zaangażowanie kapitału:

Wariant I

$$400.000 \text{ zł} : 2 = 200.000 \text{ zł}$$

Wariant II

$$300.000 \text{ zł} : 2 = 150.000 \text{ zł}$$

- 3) obliczamy wskaźnik rentowności netto z uwzględnieniem wielkości przeciętnego kapitału:

Wariant I

$$R = (50.000 \text{ zł} : 200.000 \text{ zł}) \times 100\% = 25\%$$

Wariant II

$$R = (45.000 \text{ zł} : 150.000 \text{ zł}) \times 100\% = 30\%$$

Stopa zwrotu netto przeciętnego zainwestowanego kapitału

	Wariant I	Wariant II
Wielkość zainwestowanego kapitału	400 000 zł	300 000 zł
Przewidywane zyski	50 000 zł	45 000 zł
Rentowność netto całego zainwestowanego kapitału	12,5%	15,0%
Rentowność netto przeciętnego kapitału	25,0%	30,0%

b) stopa zwrotu z aktywów – ROI

Praktyka gospodarcza wypracowała szereg mierników oceny efektywności inwestycji. W praktyce od wielu lat ma zastosowanie stopa zwrotu z aktywów (ROI)

c) wskaźniki rentowności – służą do oceny zyskowności sprzedaży, majątku kapitałów własnych oraz stopnia opłacalności wykorzystania obcych kapitałów.

Marża zysku brutto określa poziom generowanego zysku bez uwzględniania kosztów stałych.

Marża zysku = przychody – koszty zmienne/przychody

Rentowność sprzedaży informuje ile procent generowanej marży zostaje „zjedzonej” przez kapitał stały.

Rentowność sprzedaży = zysk brutto/przychody

d) cykl rotacji aktywów obrotowych

Aktywa obrotowe są w ciągłym obiegu. W przeciwieństwie do aktywów trwałych zmieniają one swoją postać materialną.

W skład majątku obrotowego, który uczestniczy w cyklicznie powtarzających się operacjach o okresach nieprzekraczających roku zalicza się środki o charakterze finansowym tj. gotówka, papiery wartościowe, należności,

rozliczenia międzyokresowe oraz środki o rzeczowym charakterze np. zapasy materiałów, towarów itp., które wymagają nie tylko ponoszenia kosztów zamrożonego w nich kapitału ale również są obciążone większym ryzykiem finansowym.

Cykle operacji gospodarczych w przedsiębiorstwie stale powtarzają się i występują jednocześnie w różnych stadiach, a więc wzajemnie się nakładają.⁴ Ponadto nie tylko zmienia się wielkość majątku obrotowego, ale również jego struktura, chociażby pod wpływem zmian sprzedaży, jej okresowych fluktuacji, warunków zaciągania i regulowania zobowiązań oraz inkasa należności.

Czas w jakim następuje jeden pełny obrót aktywów obrotowych to cykl obrotowy (cykl rotacji).

Przedsiębiorstwo powinno dążyć do tego aby cykl rotacji był jak najkrótszy.

Skrócenie czasu, w którym dokonywany jest jeden pełny obrót aktywami obrotowymi wpływa dodatnio na bieżącą płynność finansową.

Do oceny szybkości krążenia aktywów obrotowych służy wskaźnik szybkości obrotu (wskaźnik rotacji), który określa ile dni trwa jeden cykl obrotu.

e) Zarządzanie kapitałem obrotowym

Kapitał obrotowy brutto stanowi równowartość aktywów obrotowych (aktywów bieżących) przedsiębiorstwa.

Kapitał obrotowy netto (kapitał pracujący) stanowi różnicę pomiędzy aktywami obrotowymi (aktywami bieżącymi) i zobowiązaniami. Stanowi on resztę aktywów obrotowych, które nie zostały pokryte zobowiązaniami bieżącymi.

KON = zapasy + należności + gotówka - zobowiązania bieżące

W praktyce gospodarczej kapitał obrotowy netto częściej jest ustalany jako różnica między kapitałem stałym i aktywami trwałymi co oznacza, że uwzględnia się jego źródła finansowania.

Kapitał obrotowy netto = kapitał stały – aktywa trwałe

4 W. Bień, Zarządzanie finansami ..., op. cit., s. 209

W przedsiębiorstwie mogą mieć miejsce trzy warianty kształtowania się kapitału obrotowego:

- dodatni kapitał obrotowy (aktywa obrotowe – zobowiązania bieżące > 0), co oznacza, że część aktywów obrotowych jest finansowana kapitałem stałym tzn. kapitałem własnym,
- zerowy kapitał obrotowy tzn. aktywa obrotowe są równe zobowiązaniom bieżącym.
- ujemny kapitał obrotowy (aktywa obrotowe – zobowiązania bieżące < 0) – tego typu sytuacja ma miejsce, gdy część aktywów trwałych finansowana jest zobowiązaniami krótkoterminowymi. Jest to sytuacja, gdy przedsiębiorstwo utraciło na stałe zdolność do generowania zysku.

f) Wskaźniki bieżącej płynności

Wskaźnik pokrycia bieżących zobowiązań obrazuje skalę bezpieczeństwa zachowania przez firmę płynności finansowej. Optymalny poziom wskaźnika oscyluje wokół wielkości 2.

Jeżeli ulegnie obniżeniu do 1,5 oznacza to, że istnieje ryzyko utraty przez firmę zdolności do terminowego regulowania zobowiązań.

Wskaźnik umożliwia ocenę, czy występujące w przedsiębiorstwie zobowiązania mogłyby być spłacone po upłynięciu środków obrotowych.

g) Zarządzanie zapasami

Jednostka prowadząca działalność gospodarczą jest zmuszona do posiadania określonej ilości zapasów. Poziom zapasów zależy od wielu czynników, które są zależne nie tylko od przedsiębiorstwa, ale również od wyniku zachowania się rynku. Do podstawowych czynników mających wpływ na wielkość zapasów w przedsiębiorstwie można zaliczyć:

- a) przedmiot działalności przedsiębiorstwa,
- b) wielkość produkcji,
- c) szybkość rotacji środków obrotowych,
- d) technologia wytwarzania.

Posiadanie określonego poziomu zapasów powoduje zamrażanie środków pieniężnych oraz powstawanie dodatkowych kosztów związanych z ich utrzymaniem.

Koszty zapasów

Całkowite koszty zapasów (KC) = koszt utrzymania zapasów + łączny koszt zamrażania zapasów

Przesłanki utrzymywania zapasów w przedsiębiorstwie:

- a) firma może otrzymywać upusty cenowe, pod warunkiem zamawiania większej ilości materiałów,
- b) zapobieganie skutkom braku zapasów (co w przeciwnym razie może zagrażać kontynuacji produkcji i sprzedaży)
- c) zabezpieczanie przed niekorzystnymi zmianami cen – zostaje zmniejszone ryzyko zmiany cen, ryzyko kursowe przy zakupach dokonywanych w walutach obcych lub ryzyko stopy procentowej, gdy zakupy są dokonywane na kredyt,
- d) wykorzystanie pomyślnej koniunktury gospodarczej oraz niskich cen.

PODSUMOWANIE

Określając rolę rachunkowości w działalności przedsiębiorstwa należy podkreślić funkcję informacyjną sprawozdań finansowych, ponieważ każde zdarzenie gospodarcze pozostawia swój ślad. Niezwykle ważna jest logika, rzetelny obraz oraz kontynuacja zasad ewidencjonowania poszczególnych zdarzeń. Dzięki danym zawartym w sprawozdaniach finansowych przedsiębiorca ma możliwość przeprowadzenia kontroli i oceny sytuacji finansowej swojej firmy oraz wprowadzenia ewentualnych działań korygujących.

Bibliografia

1. W. Bień, Zarządzanie finansami przedsiębiorstwa, Difin, Warszawa 2008
2. J. Gajdka, E. Walińska, Zarządzanie finansowe. Teoria i praktyka, Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa 1998
3. T.T. Kaczmarek, Zarządzanie płynnością finansów małych i średnich przedsiębiorstw, Difin, Warszawa 2007
4. Praca zbiorowa pod red. G.K. Świdorskiej, Wzorcowy plan kont. Komentarz do znowelizowanej Ustawy o rachunkowości, Difin, Warszawa 2001